

ČESKÝ FILMOVÝ DIVÁK

*Sociologická charakterizace
na základě kvantitativních šetření*

Martin Vávra – Tomáš Čížek – Ondřej Špaček

Jedním z témat, kterými se zabývá sociologie filmu, je výzkum filmového diváka. Sociologie (zejména kvantitativní) k němu samozřejmě přistupuje ze svého hlediska: hledá rozdíly mezi členy různě definovaných společenských skupin a kategorií. V současné české sociologii nepatří film a filmový divák k častým objektům zájmu, náš text tedy představuje vlastně vstup do tématu. Z tohoto důvodu se nezaměřujeme na řešení nějakého úzce vymezeného problému, ale snažíme se spíše prezentovat a interpretovat širokou škálu dat vztahujících se nějakým způsobem k filmovému diváctví a k postojům nebo znalostem, jež se týkají filmu. Konkrétně se soustředujeme na popis sociálního zakotvení zájmu o film. Zájem je zde indikován návštěvami filmových představení, sledováním filmů v televizi a také znalostmi týkajícími se filmu.

Sociologie filmového diváka náleží do oblasti výzkumu „kulturní spotřeby“. Proto bude nezbytné prezentovat zde teoretická východiska, z nichž současná zkoumání v této oblasti vycházejí. V tomto ohledu lze nalézt tři dominantní přístupy k popisu a vysvětlení variability v oblasti kulturního vkusu a spotřeby.¹⁾ Všechny tři jsou primárně zaměřeny na vliv společenského postavení. To odráží neutuchající zájem sociologie (teoretické i empirické) o sociální stratifikaci, jinak řečeno, o diferenciaci společnosti, a to především takovou diferenciaci, která zakládá dělení na „vyšší“ a „nižší“. Prvním z těchto přístupů je koncept *homologie*. Podle zastánců konceptu homologie, mezi nimiž je třeba jmenovat zejména Pierra Bourdieu, kulturní „bytí i vědomí“ člověka závisí především na jeho pozici ve stratifikačním systému. Vкус i jednání jsou nejen zrcadlením sociální struktury, ale i nástrojem k její reprodukci díky tomu, že dominantní třídy (do značné míry neintencionálně) prosazují vysokou kulturu jako jedinou legitimní a současně díky nastavení školského i hodnotového systému umožňují, aby se „proškolení“ v této kultuře dostalo v první řadě potomkům členů vyšších tříd. Je to také třídně specifická mentalita (*habitus*), která vede rodiče z určitých tříd k tomu, aby své děti vodili do galerií nebo na koncerty vážné hudby, a tím jim legitimní kulturu předávali. Zda k tomuto „vedení

1) Jiří Š a f r, *Životní styl a sociální třídy: vytváření symbolické kulturní hranice diferenciací vkusu a spotřeby*. Praha: Sociologický ústav AV ČR v. v. i. 2008; Wing C h a n – John G o l d t h o r p e, The Social Stratification of Theatre, Dance and Cinema Attendance. *Cultural Trends* 14, 2005, č. 55, s. 193–212.

k vyšší kultuře“ patří i podněcování ke sledování filmové tvorby, není podle Bourdieua jisté. Je tomu tak proto, že film jako takový nelze automaticky považovat za médium vysoké kultury.²⁾ Bourdieuho poznámky o sledování filmů lze tedy shrnout tak, že tato činnost neindikuje příliš dobře kulturní kapitál, jímž jedinec disponuje. Bourdieu proto používá jako indikátor „vysoko-kulturnosti“ – spíše než navštěvování kina nebo sledování filmů v televizi – znalosti, které se týkají filmů (jako příklad uvádí jména režisérů) a které přímo nesouvisejí se schopností sledovat film a jsou svým způsobem zbytečné (gratuitous). Lidé tuto znalost většinou nezískávají ve školách a často ani přímo v rodinách. To ale neznamená, že se školním vzděláním nesouvisí: „Většinou je výsledkem nezáměrného učení, které je ale samo umožněno dispozicemi získanými skrze školní vštěpování legitimní kultury.“³⁾ Pro naši analýzu je důležité Bourdieuho tvrzení, že chození do kina závisí do značné míry na faktorech, jako je velikost místa bydliště nebo věk. Také Tony Bennett s kolegy přikládá relativně vyšší význam věku, velikosti bydliště a pohlaví ve srovnání se socioekonomickým postavením.⁴⁾ Je třeba zdůraznit, že zatímco Bourdieu prováděl své výzkumy ve Francii druhé poloviny šedesátých let, Bennett s kolegy zkoumali Brity na začátku nového tisíciletí.

Zadruhé jde o koncept *kulturního všežroutství* (omnivorousness). Ten se shoduje s předchozím konceptem v tom, že existují rozdíly v kulturních znalostech a spotřebě odvozené od rozvrstvení společnosti. Odmítá ale myšlenku, že jsou vyšší třídy v duchu homologického přístupu aktivní a znalé pouze v oblasti „vysoké kultury“. Skutečnost je spíše taková, že vyšší třídy jsou kulturně „všežravé“ – zajímají se o vše, o kulturu vysokou, stejně jako masovou, o vážnou hudbu i o komiksy. Ve vztahu k nim pak lze definovat třídy nižší, které jsou ve své kulturní aktivitě omezenější (na populární aktivity a žánry) nebo úplně neaktivní. Podle Richarda Petersona a Rogera Kerna⁵⁾ je kulturní všežroutství výsledkem proměn ve světě kultury (stále menší ochoty i schopnosti stanovovat, co je vysoká kultura), stejně jako generačního posunu, kdy nejmladší generace jsou v důsledku svého hodnotového zakotvení stále méně ochotny vylučovat nějaké žánry a styly jako nelegitimní a nehodné zájmu. Mezi teorií kulturní homologie a teorií kulturního všežroutství nemusí jít o volbu „buď, a nebo“. Podle Amira Goldberga⁶⁾ nacházíme v realitě (současných Spojených států) několik skupin respondentů. Pro největší skupinu sice platí, že její vkus je v souladu s konceptem všežroutství, ovšem existují ještě další dvě významné skupiny. Příslušníci té první odpovídají svým vkusem očekávaním formulovaným teorií homologie, zatímco kulturní preference třetí skupiny lze nejlépe popsat pomocí distinkce „příznivci moderní populární kultury“ versus „příznivci tradice“. Ta-

2) Tento nejistý status má film podle Bourdieuho společný například s jazzovou hudbou, komiksy nebo vědecko-fantastickou literaturou. Pierre B o u r d i e u, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge and Kegan Paul 1984, s. 360.

3) P. B o u r d i e u, c. d., s. 28.

4) Toni B e n n e t t et al., *Culture, Class, Distinction*. London: Routledge 2009.

5) Richard P e t e r s o n – Roger K e r n, Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore. *American Sociological Review* 61, 1996, č. 5, s. 900–907.

6) Amir G o l d b e r g, Mapping Shared Understandings Using Relational Class Analysis: The Case of the Cultural Omnivore Reexamined. Dostupné online: <<http://www.princeton.edu/~amirg/pdfs/mapping.pdf>> [cit. 27. 10. 2010]. Podle sdělení na stránkách autora by měl text vyjít v *American Journal of Sociology* 116, č. 5.

kové dělení nebylo určeno postavením ve společenském žebříčku, spíše sleduje rozdíly mezi městem a venkovem nebo mezi různými podobami náboženskosti.

Třetí teoretickou perspektivu představuje koncept *individualizace*. Podle něj už v současné postmoderní společnosti přestávají platit stratifikační schémata založená na pozici na trhu práce a vymyšlená v době vyspělé moderny. Dlouhodobě vládoucí styly v kultuře jsou nahrazovány proměnlivými módami, nelze mluvit o nějaké korelaci životního stylu a vkusu se sociální strukturou. Tento přístup lze shrnout tak, že „kulturní vkus se stal v postindustriálních společnostech vyznačujících se hyperkomodifikací silně proměnlivým“. ⁷⁾ Řada autorů ⁸⁾ ukázala, že úplná individualizace a fragmentarizace kulturního vkusu není na pořadu dne, protože stále existuje řada významných vztahů mezi vkusem a různými společenskými charakteristikami. Přesto tento přístup není zcela neadekvátní. Autoři jako Mike Featherstone nebo Zygmunt Bauman ⁹⁾ dobře vystihli procesy rostoucího vlivu médií a estetizace každodenního života. Tyto procesy sice nesmazaly vliv společenské struktury na kulturní preference, ale pravděpodobně jej v řadě oblastí oslabily, případně mu daly jinou podobu. ¹⁰⁾

Koncepty všežroutství a individualizace podle našeho názoru dobře postihují film jako médium a chození do kina jako činnost. Je tomu tak proto, že „jít do kina“ může z hlediska míry rafinovanosti kulturní spotřeby znamenat velmi rozdílné věci v závislosti na typu filmu. V oblasti filmu však nelze rozlišit chození na „umělecké“ a „komerční“ filmy tak snadno jako například v oblasti hudby. Tam ostatně výzkumy ve většině případů sledují odděleně návštěvy koncertů (případně poslech) vážné hudby a hudby populární. Malá korelace návštěv kina s pozicí v sociální struktuře tak může být i jistým metodologickým artefaktem tohoto nediferencovaného zjišťování. Abychom se nespolehnali pouze na tento indikátor, zařadili jsme do naší analýzy také některé další aktivity vyjadřující kulturní preference respondentů, především frekvenci sledování různých typů pořadů v televizi a data o znalostech týkajících se filmu.

Na tomto místě je třeba zdůraznit vliv rodinného prostředí na kulturní postoje i chování. Zejména hypotéza o homologii třídního postavení a „kulturnosti“ vyvolává otázku, jak tento konkrétní vzorec vztahů mezi sociální strukturou a kulturními preferencemi vlastně vzniká. ¹¹⁾ Významní autoři jako Pierre Bourdieu, Melvin Kohn nebo Vern Bengtson odpovídají na tuto otázku jednoznačně: základem je socializační působení uvnitř rodi-

7) J. Š a f r, c. d., s. 39. Sám Šafr s pozicí konceptu individualizace nesouhlasí a ve své práci se snaží dokázat (a také se mu to alespoň zčásti daří) přetrvávající význam zakotvení v sociální struktuře pro kulturní postoje i jednání.

8) Kromě textů uvedených výše můžeme zmínit například Koen van E i j c k – Bertine B a r g e m a n, *The Changing Impact of Social Background on Lifestyle: "Culturalization" Instead of Individualization?* *Poetics* 32, 2004, č. 6, s. 447–469. Autoři se v něm zevrubně věnují právě konfrontaci individualizační teorie s empirickými daty.

9) Mike F e a t h e r s t o n e, *Consumer Culture and Postmodernism*. London: Sage 2007; Zygmunt B a u m a n, *From Pilgrim to Tourist – or a Short History of Identity*. In: Stuart H a l l – Paul du G a y (ed.), *Questions of Cultural Identity*. London: Sage 1996, 18–35.

10) Toni B e n n e t t et al., *Culture, Class, Distinction*. London: Routledge 2009.

11) V menší míře nicméně vyvolává tuto otázku i koncept všežroutství. Pro individualizační perspektivu, stavící na rozvolnění vztahů mezi stratifikací společnosti a stratifikací kulturní spotřeby, toto samozřejmě není velký výzkumný problém hodný zkoumání.

ny.¹²⁾ V našem textu rodinné socializační vlivy chápeme jako působení rodičů, které v dětství významně formuje způsob trávení volného času dítěte, a tím i osvojování norem a způsobů jednání. Zahrnujeme sem jak aktivity přímo provozované s rodiči, tak aktivity samotných rodičů, které si děti mohou osvojovat prostřednictvím nápodoby. Široké pole možného socializačního působení jsme zúžili na tu oblast, která se přímým způsobem vztahovala k trávení volného času, a mohl zde tedy být předpokládán měřitelný efekt. Tím nezpochybňujeme, že pro trávení volného času mohou mít význam i jiné aktéři socializace, především vrstevníci a média.

Naším cílem je, mimo základní deskripce „filmového diváka“, hledání odpovědi na dvě propojené otázky. První zní: Liší se nějak konzumace filmové tvorby podle sociálního statusu respondenta? Možnou odpověď na tuto otázku nabízejí tři výše popsané teorie. Druhou pak můžeme formulovat takto: Má na sledování filmů obecně a chození do kina speciálně nějaký vliv rodina, ze které naši respondenti pocházejí?

Indikátory a data

Náš přístup k problematice je „kvantitativně sociologický“. K zodpovězení položených otázek používáme data z dotazníkových šetření. Při analýze filmového diváka lze používat indikátory popisující tři dimenze. První měří kulturní spotřebu či, obecněji pojato, kulturní aktivity. Sem spadají údaje o frekvenci návštěv kina, o typu filmů, na které divák chodí, o tom, jak často se dívá na filmy doma, atd. Do druhé pak spadají indikátory znalostí týkajících se filmu. Třetí dimenze se týká postojů k filmu a filmové kultuře. Tyto indikátory nejsou navzájem zaměnitelné, každý nám poskytuje jiný (a také jinak zkreslený) obrázek, jak to také ukazuje Bourdieu (viz výše). Nejvíce prostoru zabírá popis jednání, tedy chození do kina a sledování určitých žánrů v televizi. Znalosti a postoje jsou rozebrány stručněji, stejně jako socializační vliv. Důvodem je nedostatek relevantních dat. V současných akademických sociologických výzkumech je téma filmu zcela na okraji. Nejenže nebyl proveden žádný specializovaný výzkum zaměřený na toto téma, ale i do výzkumů, které se týkají kultury a životního stylu, se dostávají otázky filmu jen zřídka. Nejčastěji se zjišťuje to, jak často respondent chodí do kina. Co se týče postojů a znalostí, jsme ve stavu skutečné datové nouze.

Pro analýzu používáme data z výzkumů *ISSP 2007*, *Distinkce a hodnoty 2008* a také ze dvou výzkumů starších – *Transformace sociální struktury 1978* a *Transformace sociální struktury 1991*. ISSP je mezinárodní výzkumná série, v jejímž rámci proběhne každý rok jeden výzkum, reprezentativní pro celou dospělou populaci, zaměřený na určité téma. V roce 2007 byl tématem volný čas a sport. Výzkum *Distinkce a hodnoty 2008* je poměrně unikátní a zaměřený na reprodukci sociální struktury a hodnot v rodině. V tomto výzkumu byly současně dotazovány dvě generace – lidé ve věku 30 až 34 let a jejich rodi-

12) P. B o u r d i e u, c. d.; Melvin Kohn, *Class and Conformity: A Study in Values*. Chicago: University of Chicago Press 1989; Vern B e n g t s o n – Timothy B i b l a r z – Robert R o b e r t s, *How Families Still Matter: a Longitudinal Study of Youth in Two Generations*. Cambridge: Cambridge University Press 2002.

če. Výzkum není reprezentativní, ale dá se na něm dobře ukázat vliv předávání kulturního vkusu a životního stylu mezi generacemi.

Naším cílem není říci nějaké „poslední slovo v debatě“. To je jen stěží možné, i proto, že, jak ukazují například Arthur Anderson, Azamat Junisbai a Isaac Heacock,¹³⁾ žádný z konceptů neodpovídá zcela skutečnosti a reálný život se nachází někde mezi nimi. Lze z nich vyjít při kladení „otázek datům“ a při interpretaci odpovědí, ale nechceme hledat definitivní odpověď na otázku, který z nich je pravdivý.

Otázky o návštěvě kina v historických sociologických výzkumech

Dříve než přistoupíme k analýze českého filmového diváka založené na současných sociologických datech, považujeme za nutné připomenout výsledky obdobných výzkumů, které byly prováděny v minulosti¹⁴⁾ a s nimiž pak můžeme naši analýzu srovnat. Ty mají tu nespornou výhodu, že se většinou jednalo o šetření zaměřená přímo na filmového diváka, která v současné době již neprobíhají. První reprezentativní sociologický výzkum se uskutečnil v roce 1960, jeho autorem byl Karel Morava a organizátorem Ústřední půjčovna filmů.¹⁵⁾ Výzkum přinesl následující zjištění: jedna čtvrtina respondentů nechodila do kina vůbec, ostatní ho alespoň nepravidelně navštěvovali. Podíl pravidelných diváků ve vzorku byl také jedna čtvrtina, polovina navštěvovala kino nepravidelně. Nejvíce pak návštěvu kina uváděla mládež do 20 let věku, mezi kterou nebyl takřka nikdo, kdo by do kina nechodil. Největší pokles návštěvnosti se dal pozorovat u věkových skupin mezi 20 až 29 lety a skupiny respondentů starších 50 let. Další sledovanou charakteristikou byl vliv socioekonomického postavení respondenta. Zde vyplynulo, že nejvíce chodí do kina učni a studenti (97,6, respektive 96,6 % dotázaných chodilo do kina), relativně nejméně pak skupiny důchodců (32,6 %) nebo členů jednotných zemědělských družstev (61,6 %). Byl zjišťován i vliv velikosti bydliště: zde se ukázalo, že v krajských a okresních městech chodily do kina více než tři čtvrtiny dotázaných, v ostatních obcích to byly dvě třetiny. Tento vliv se ale i podle autorů výzkumu dá připsat přítomnosti nebo nepřítomnosti kinosálů ve sledovaných typech sídel. Poslední důležitou sledovanou charakteristikou byl vliv pohlaví respondenta a zde se neukázaly významné rozdíly. Studie obsahovala i jiné relevantní a zajímavé otázky, nicméně v současných výzkumech obdobné údaje nemůžeme najít, a nelze je proto použít ke srovnání.

Další výzkum věnovaný přímo filmovému divákovi proběhl na konci šedesátých let pod autorským vedením Ivo Pondělíčka a opět Karla Moravy.¹⁶⁾ Zde se jednalo o nereprezentativní šetření, ve kterém byly zkoumány dva typy filmových diváků: diváci filmových klubů a běžní diváci. Výzkum běžných diváků byl ale prováděn přímo v kinech, takže

13) Arthur A l d e r s o n – Azamat J u n i s b a i – Isaac H e a c o c k, Social Status and Cultural Consumption in the United States. *Poetics* 35, 2007, č. 2–3, s. 191–212.

14) Blíže viz článek Tomáše Čížka v přítomném čísle *Iluminace*.

15) Karel M o r a v a, *Filmový divák*. Praha: Ústřední půjčovna filmů 1961.

16) Ivo P o n d ě l í č e k – Karel M o r a v a, *Proměny filmového hlediště v ČSR (1966–1968)*. Praha: Český filmový ústav 1969.

odpadla skupina respondentů, kteří do kina vůbec nechodili. Výzkum tak nezobecňoval na celou populaci českých nebo slovenských občanů, a proto ho nemůžeme do našeho srovnání zahrnout.

V roce 1978 a 1991 pak proběhly mikrocensus¹⁷⁾ a jeden velký výzkum,¹⁸⁾ zkoumající třídní a sociální strukturu (TSS). Zde se sice nejednalo o šetření zaměřené přímo na problematiku filmového diváka, vyskytuje se zde však otázka, jak často respondent chodí do kina. Tuto otázku pak můžeme sledovat v uskutečněných šetřeních v závislosti na pohlaví, vzdělání a velikosti obce, kde respondent bydlí.

Pro jednoduchost zde budeme sledovat pouze podíl respondentů, kteří v dotazníku uvedli, že chodí alespoň někdy do kina. Vidíme, že se ve všech kategoriích mezi lety 1978 a 1991 snížil počet respondentů, kteří uvedli, že kina navštěvují, což bylo pravděpodobně zapříčiněno mimo jiné zlepšením vybavení domácností televizory a videopřehrávači. Celkově je z dat jasně viditelný trend, že do kina více chodili vzdělanější lidé.¹⁹⁾

Tabulka č. 1. Chození do kina podle vzdělání TSS 78 a TSS 91 v %. Poznámka: V případě roku 1978 je podíl osob navštěvujících kina definován jako součet respondentů, kteří uvedli, že navštěvují kino denně, jednou až dvakrát týdně, jednou až dvakrát měsíčně, jednou až dvakrát za půl roku, jednou až dvakrát ročně či méně často (alespoň někdy však do kina chodí). V případě roku 1991 je podíl osob navštěvujících kino definován součtem těch, kteří uvedli, že do kina chodí alespoň jednou denně, týdně, měsíčně či ročně.

Dosažené vzdělání	TSS 78	TSS 91
Nedokončené	25,5	9,1
Základní	49,1	27,6
Vyučení	65,3	53,8
Střední bez maturity	62,7	51
Střední s maturitou	81,1	67,4
Vysokoškolské	79,4	76,8
Celkem	61,3	53,7

Ve druhé tabulce vidíme rozdíly mezi oběma pohlavími. Chození do kina uvádí vždy vyšší počet mužů než žen. Rozdíl však není příliš velký.

Tabulka č. 2. Chození do kina podle pohlaví v %.

Pohlaví	TSS 78	TSS 91
Muži	63,9	57,6
Ženy	58,9	50,7

17) V TSS 78 bylo dotázáno 17432 respondentů.

18) V TSS 91 bylo dotázáno 2849 respondentů, nejednalo se tedy o mikrocensus, ale o velký sociologický výzkum.

19) Výzkum TSS 1984 jsme bohužel do tohoto srovnání nemohli zařadit, protože se v dochovaných datech nevyskytují proměnné, které by bylo možno bez rozsáhlého překódování celého velkého výzkumu zařadit do této analýzy.

Další proměnnou, kterou si v tomto historickém datovém přehledu uvedeme, je závislost návštěvy kina na velikosti sídla ve kterém respondent bydlí.

Tabulka č. 3. Chození do kina podle velikosti obce TSS 78 a TSS 91 v %.

Velikost obce	TSS 78	TSS 91
Více než 100 tisíc obyvatel	75,7	62,4
Více než 20 tisíc obyvatel	71,8	59,2
Více než 5 tisíc obyvatel	70,1	57,8
Více než 2 tisíce obyvatel	54,1	46,2
Méně než 2 tisíce obyvatel	46,3	43,2

Z výše uvedených údajů je patrné, že na návštěvu kin má jasný vliv velikost obce, v níž dotazovaný bydlí. Nejvíce chodí do kina lidé ve velkých městech a nejméně lidé v nejmenších obcích. Obdobné výsledky lze vypočítat i v nejstarším výzkumu Karla Moravy.

Poslední proměnnou, kterou jsme zkoumali, bylo pracovní zařazení respondenta. Původní škálu povolání jsme překódovali do tří kategorií: odborníci, rutinní nemanuální profese a dělníci. V takto určených kategoriích se pak ukazují velmi výrazné rozdíly mezi povoláním respondentů a jejich návštěvou (respektive absencí návštěv) kina. Platí, že mezi dělníky je těch, kdo do kina vůbec nechodí, výrazně nejvíce.

Tabulka č. 4. Chození do kina podle typu profese v %.

Typ povolání	TSS 78	TSS 91
Odborné	77,9	70,3
Rutinní nemanuální	70,7	55,3
Dělnické	50,8	46,7

Ze starších výzkumů tedy můžeme postulovat následující souhrnná hrubá zjištění. Do kina chodili více lidé vzdělanější, vykonávající odbornou práci, bydlící ve větších městech a z hlediska pohlaví to byli spíše muži, ale zjištěný rozdíl mezi oběma pohlavími byl velmi malý.

Kdo chodí do kina podle dat z výzkumu ISSP 2007

V této části textu se budeme zabývat podrobnější analýzou dat z výzkumu *ISSP 2007*, a to formou analýzy odpovědí na otázku, jak často respondent chodí do biografu. Tato otázka je jediná z celého výzkumu, věnovaného kultuře a volnému času, která se explicitně týká chození do kina. První námi sledovanou oblastí je celková frekvence návštěv

kina. Jak ukazuje následující tabulka, existují tři velké skupiny návštěvníků kin. Největší počet respondentů se dá označit za příležitostné návštěvníky. Další velká, obdobně rozsáhlá skupina do kina vůbec nechodí. Nejmenší počet respondentů lze označit za náruživé návštěvníky kina

Tabulka č. 5. Návštěva kina. Poznámka: Součet procent vyšší než sto je důsledkem zaokrouhlení na jedno desetinné místo.

Návštěvy kina	Četnost	%
Několikrát měsíčně	148	12,1
Několikrát ročně	571	46,8
Nikdy	502	41,1
N = 1221		

Pokud se podíváme na zastoupení těchto skupin podle pohlaví respondenta, zjistíme, že obdobně jako u starších výzkumů je rozdíl minimální. Rozdíly patrné v tabulce číslo 6 nepřekračují hranici statistické významnosti.

Tabulka č. 6. Návštěva kina dle pohlaví respondenta (v %).

Návštěva kina / Pohlaví	Několikrát měsíčně	Několikrát ročně	Nikdy	N
Muž	11,5	49,6	39,0	593
Žena	12,8	44,2	43,1	627
Celkem	12,1	46,8	41,1	1220

Další významnou proměnnou, která na rozdíl od proměnné pohlaví výrazně ovlivňuje návštěvu kina, je věk respondenta. Nejvíce chodí do kina lidé ve věku 18 až 29 let, nejméně naopak lidé ve věkové skupině od 60 let výše. Nejmladší věková skupina také vybočuje vysokou frekvencí návštěv kina. Bezmála třetina respondentů tohoto věku navštěvuje kino alespoň jednou měsíčně (oproti 9% respondentů ze starší věkové kategorie od 30 do 39 let). Trend poklesu navštěvování kina s rostoucím věkem je téměř lineární (tabulka 7). Podíl respondentů, kteří uvedli, že do kina vůbec nechodí, se s každou starší věkovou kategorií zvyšuje o více než deset procent.

Pokud se podíváme na vliv vzdělání, zjistíme opět poměrně zřetelný trend: s rostoucím vzděláním roste i frekvence chození do kina. Toto se nepotvrzuje pouze v případě respondentů, kteří chodí kina aspoň jednou za měsíc: zde je podíl ve všech vzdělanostních kategoriích obdobný, vždy okolo deseti procent respondentů. Zajímavé je i srovnání s výše uvedenými historickými výzkumy, ze kterých vyplývá, že i po 16 letech od posledního, v tomto článku uvedeného, šetření zůstává podíl respondentů navštěvujících alespoň někdy kino v jednotlivých vzdělanostních kategoriích podobný.

Tabulka č. 7. Návštěva kina podle věku respondenta (v %).

Návštěva kina / Věk	Několikrát měsíčně	Několikrát ročně	Nikdy	N
18–29	32,6	55,0	12,4	307
30–39	9,2	64,6	26,2	195
40–49	5,8	55,6	38,7	243
50–59	5,4	43,6	51,0	204
60–69	1,2	25,1	73,7	167
70–79	1,9	10,5	87,6	105
Celkem	12,0	46,8	41,1	1221

Tabulka č. 8. Návštěva kina podle vzdělání respondenta (v %).

Návštěva kina / Vzdělání	Několikrát měsíčně	Několikrát ročně	Nikdy	N
ZŠ	10,9	28,4	60,7	229
SŠ bez maturity	8,1	44,4	47,4	504
SŠ s maturitou	17,9	56,6	25,5	369
VŠ	13,8	62,1	24,1	116
Celkem	12,2	46,8	41,1	1218

Ekonomická aktivita do značné míry odráží a upřesňuje výsledky, které již ukázalo dělení respondentů podle věkových kategorií. Mezi nejčastějšími návštěvníky kina se tak objevují studenti, naopak velmi zřídka se do kina dostanou důchodci. Studenti představují skupinu, která z hlediska frekvence návštěv naprosto převládá. Každý třetí respondent, který navštěvuje kino alespoň jednou za měsíc, je student. Pouze nepatrné množství studentů do kina vůbec nechodí.

Tabulka č. 9. Návštěva kina podle ekonomické aktivity respondenta (v %).

Návštěva kina / Ekonomická aktivita	Několikrát měsíčně	Několikrát ročně	Nikdy	N
Zaměstnanec	11,7	57,1	31,2	616
OSVČ	11,0	49,3	39,7	73
V domácnosti	7,1	51,8	41,1	56
Nezaměstnaný	13,1	54,1	32,8	61
Student	42,6	53,9	3,5	115
Důchodce	2,0	19,5	78,5	297
Celkem	12,1	46,8	41,1	1218

Povolání respondentů rozdělené do tří kategorií ovlivňuje navštěvování kina podobně jako vzdělání. I zde se přitom objevuje obdobná diferenciací jako v předcházejících historických výzkumech. Výsledky výzkumů prováděných v různých dobách jsou tak v poměrně velkém souladu.

Tabulka č. 10: Návštěva kina podle typu profese (v %).

Návštěva kina / Typ povolání	Měsíčně	Ročně	Nikdy	N
Odborné	13,8	59,4	26,8	239
Rutinní nemanuální	10,8	45,4	43,8	251
Dělnické	4,4	39,1	56,5	496
Celkem	8,3	45,6	46,0	986

Poslední proměnou, kterou jsme u výzkumu ISSP 2007 sledovali, byl vliv velikosti bydliště na frekvenci návštěv kina. Zde se potvrdil vztah, který byl pozorován i u všech předchozích výzkumů, a sice že frekvence návštěv spolu s velikostí obce roste. Nejvíce tedy chodí do kina obyvatelé největších měst, nejméně lidé bydlící na vesnici.

Tabulka č. 11. Návštěva kina podle místa bydliště respondenta (v %). Poznámka: Typ místa bydliště je určen na základě vlastního zařazení respondenta (vesnice, samota; menší město; velké město, předměstí nebo sídlo blízko velkého města).

Návštěva kina / Místo bydliště	Několikrát měsíčně	Několikrát ročně	Nikdy	N
Vesnice	8,9	37,3	53,8	338
Menší město	11,4	46,4	42,2	431
Velké město	15,6	54,2	30,2	450
Celkem	12,2	46,8	41,0	1219

Tato srovnání tedy ukazují na významný vztah mezi základními sociodemografickými faktory a navštěvováním kina. Zároveň ale také otvírají otázku, nakolik mohou být jednotlivé vlivy provázané, tedy zda se například pod diferenciací podle vzdělání neukrývají pouze rozdíly mezi věkovými kategoriemi či naopak.

Pokud sledujeme navštěvování kin z hlediska vzdělání a věku zároveň, zjistíme následující skutečnosti. Ve věkové skupině od 18 do 29 let chodí do kina alespoň jednou za rok drtivá většina respondentů a nezáleží přitom příliš na stupni jejich vzdělání. Situace se začíná měnit až u ostatních věkových skupin, tedy u lidí, kteří již vstoupili do pracovního procesu, případně těch, již ho opustili. Zde potom vzdělání začíná hrát významnou roli a rozhoduje o tom, zda člověk do kina chodí i nadále. Se stoupajícím věkem klesá také návštěva kina ve všech vzdělanostních skupinách, ale vzdělanější lidé chodí do kina více i v pokročilejším věku.

Tabulka č. 12. Podíl respondentů, kteří alespoň někdy zajdou do kina podle věku a vzdělání (v %).

Věk / Vzdělání	18–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70–79	Celkem
ZŠ	94	48	44	25	20	9	39
SŠ bez maturity	78	69	51	43	24	10	53
SŠ s maturitou	93	84	73	66	35	20	75
VŠ	89	94	79	71	47	31	76
Celkem	87	74	61	49	27	13	59

Místo bydliště představuje další proměnnou, která je výrazně provázána se vzděláním. Potvrzuje se zde, že jak vzdělání, tak místo bydliště představují významné faktory nezávisle na sobě. U respondentů s maturitou či vysokoškolským vzděláním ale již prostředí místa bydliště výrazně návštěvnost kina nediferencuje. To znamená, že městský životní styl podstatně zvyšuje návštěvnost kin především u méně vzdělané populace, u lidí s vyšším dosaženým vzděláním již tyto rozdíly nehrají roli.

Tabulka č. 13. Podíl respondentů, kteří alespoň někdy zajdou do kina podle místa bydliště a vzdělání (v %).

Místo bydliště / Vzdělání	Vesnice	Menší město	Velké město	Celkem
ZŠ	30	38	54	39
SŠ bez maturity	39	52	65	53
SŠ s maturitou	66	75	80	75
VŠ	83	81	72	76
Celkem	46	58	70	59

Celkově se tedy z výsledků výzkumu ISSP dozvídáme, že nejvíce chodí do kina mladí lidé do 29 let věku a u této věkové skupiny nehraje vzdělání podstatnou roli. U ekonomicky aktivních lidí pak začíná být faktor vzdělání pro sledovanou volnočasovou aktivitu výrazně určující. Další významný vliv má i velikost bydliště respondentů. Tyto faktory se zdají být stále i v delším časovém horizontu, celková frekvence návštěv sice klesá, ale podíly v jednotlivých sledovaných skupinách ukazatelů zůstávají obdobné.

Postoje a hodnoty

V této části opustíme samotné chození do kina a budeme se věnovat znalostem o filmu a postojům ke kultuře, respektive hodnocení různých způsobů trávení volného času. Jak jsme zmínili, Bourdieu přikládá znalostem týkajícím se filmové tvorby, a to především znalostem „solistikovanějším“, větší význam než samotnému chození do kina (zvláště pokud nevíme, na co do kina daný respondent chodí, což je i náš případ). Mezi sofistiko-

vané znalosti Bourdieu řadí například jména režisérů (na rozdíl od jmen herců – což je znalost, u níž rozdíly mezi třídami nehrají podstatnou roli).²⁰⁾ Ověření tohoto poznatku by vyžadovalo mnohem větší množství „testových“ dat, než máme k dispozici. Přesto i to málo co známe, stojí za prezentaci. Do výzkumu *Distinkce a hodnoty 2008* byl zařazen test znalostí o kultuře. Pouze jedna z otázek směřovala na téma filmové tvorby, konkrétně šlo o bližší znalost filmů Jiřího Menzela.²¹⁾ V následující tabulce jsou uvedeny vztahy mezi správnou odpovědí na tuto otázku a dalšími proměnnými, jejichž vliv nás zajímá. Všechny prezentované vztahy jsou statisticky významné.²²⁾

Tabulka č.14. Vztah mezi správnou odpovědí na otázku ve znalostním testu a dalšími proměnnými (v %). Poznámka: Čísla v buňkách vyznačují procentuální podíl správných odpovědí v dané kategorii.

	Základní nebo vyučení	Maturita	VŠ
Vzdělání matky	40	49	58
Vzdělání otce	40	54	58
Vzdělání respondenta	40	49	52

	Odborníci	Rutinní nemanuální	Dělníci
Zaměstnání matky	55	46	39
Zaměstnání otce	56	46	40
Zaměstnání respondenta	52	44	40

Vidíme, že nejvyšší vliv mají stratifikační proměnné – vzdělání a postavení na trhu práce, a to nejen respondenta, ale i jeho rodičů. Odpověď respondenta, jehož rodiče mají vysoké vzdělání a vykonávají spíše odbornou práci, bude správná s vyšší pravděpodobností než u jiných dotazovaných respondentů. Půjde zde zřejmě o kombinaci vlivu nepřímého a přímého, kdy vzdělanější rodiče zaprvé více dbají o vzdělání svých dětí²³⁾ (zde tedy za vyšší mírou filmových znalostí stojí v konečném důsledku vzdělání samotného respondenta) a zadruhé vedou svého potomka k většímu zájmu o hlubší informace obecně i o informace o kultuře speciálně. V následující tabulce je ukázán vztah mezi výchovnými styly, které byly uplatňovány rodiči respondenta respektive intenzitou a počtem aktivit, jichž se respondent zúčastňoval v době svého mládí a správnou odpovědí na „filmovou otázku“.

20) Kdybychom chtěli parafrázovat Bourdieua: „Kde si „neškolený“ člověk všímá Neckáře, sofistický divák vidí například „raného Menzela““.

21) Otázka zněla: „Jiří Menzel natočil několik filmů podle textů Bohumila Hrabala. Jeden z jeho filmů ale není na Hrabalově inspiraci založen. Který?“ Možné odpovědi byly: SKŘIVÁNCI NA NITI, ROZMARNÉ LÉTO, SLAVNOSTI SNĚŽENEK a OSTŘE SLEDOVANÉ VLAKY.

22) Statistická významnost vztahu mezi proměnnými byla ověřována pomocí chi-square testu.

23) A jak víme z řady jiných výzkumů, vysoké vzdělání a následně i kvalifikovanější pracovní pozice se v rodinách velmi silně předávají.

Tabulka č. 15. Vztah mezi správnou odpovědí a dalšími proměnnými.

	Daná proměnná pravděpodobnost správné odpovědi	Podíl vysvětlené variability (podle míry Eta)
Aktivity v dětství	zvyšuje	13 %
Demokratická výchova	zvyšuje	5 %
Autoritářská výchova	neovlivňuje	< 0 %
Lhostejná výchova	snižuje	6 %

Statistická významnost vztahu byla zjišťována pomocí analýzy rozptylu. Jako statisticky významný se ukázal vztah u všech proměnných s výjimkou autoritářské výchovy. Podíl vysvětlené variability nám naznačuje, jak silný je vztah mezi danou proměnnou a správnou odpovědí. Respondenti, kteří ve své adolescenci trávili svůj čas aktivně, pravděpodobněji zvolili správnou odpověď. To samé platí i pro ty respondenty, kteří byli vychováni v duchu „demokratické výchovy“.²⁴⁾ Opačný vliv má výchova lhostejná, kdy si rodiče nenašli na svého potomka čas a v podstatě jej „nechávali být“. Vzhledem k tomu, že jak způsob výchovy, tak i intenzita a různorodost aktivit dětí souvisí se vzděláním rodičů, můžeme se domnívat, že odtud pochází i hlavní působící síla, která má v dospělosti za následek (mimo jiné) i to, že respondent má rozsáhlejší znalosti o kultuře.

Podívejme se nyní, jaký vkus obecně převládá mezi návštěvníky kin. Bohužel nejsou dostupná data, která by se zaměřovala přímo na diváctví a filmový vkus. Přibližme si proto kulturní preference diváků alespoň v obecné rovině.

Předně si můžeme povšimnout, že filmový divák rozhodně není nadšeným divákem českých televizních seriálů či latinskoamerických telenovel. Naopak je příznivcem aktivit mimo domov, jako je například chození na večeri či do hospody, případně na výstavy či do muzea. Tyto aktivity jsou u častějších návštěvníků kina oblíbenější než u ostatních. Ve vkusu filmového diváka se nejspíše podstatně odráží výše uvedená strukturální pozice. Silně je zde zastoupena mladá generace a studenti, jejichž charakteristika spočívá především v takto aktivním životním stylu. Na druhou stranu, podrobnější analýza ukázala, že některé preference částečně přetrvávají i bez ohledu na sociodemografické charakteristiky. Kupříkladu oblíbenost návštěv muzeí, výstav, večerení s přáteli, poslechu klasické hudby ale i sledování sportu je spojena s vyšší návštěvností kina i při kontrole vlivu věku, pohlaví, vzdělání a místa bydliště. Chození do kina tak můžeme chápat jako součást širšího komplexu životního stylu.

24) Což je typ výchovy, který klade důraz na komunikaci mezi dítětem a rodiči a který vychází z vedení dětí pomocí příkladu (spíše než trestáním). Pro tento výchovný styl je také příznačný prostor, který má dítě pro vyjádření svého názoru.

Tabulka č. 16. Oblíbenost aktivit podle navštěvování kina. Poznámka: Číslo v tabulce představuje průměrnou hodnotu oblíbenosti uvedených aktivit v odpovídající kategorii návštěvníků kina. Hodnota se pohybuje na škále od 1 („určitě ne“) do 4 („určitě ano“).

	Navštěvování kina			
	Měsíčně	Ročně	Nikdy	Celkem
Rád(a) se v televizi podívám na sport.	2,98	2,86	2,57	2,75
Rád(a) se podívám na latinskoamerickou telenovelu (např. MANUELA, ESMERALDA, PLAMENY VÁŠNĚ).	1,62	1,66	2,16	1,86
Rád(a) se podívám na současné české televizní seriály (např. ORDINACE V RŮŽOVÉ ZAHRADE, RODINNÁ POUTA, POJIŠTOVNA ŠTĚSTÍ, ULICE).	2,40	2,56	2,91	2,68
Rád(a) si zahraji na výherních automatech.	1,44	1,27	1,15	1,24
Rád(a) si s přáteli zajdu na dobrou večeři.	2,98	2,80	2,15	2,56
Rád(a) zajdu do hospody, jsem stálý host.	2,00	1,79	1,65	1,76
Rád(a) navštěvuji muzea či výstavy.	2,07	2,07	1,61	1,88
Rád(a) poslouchám českou country.	2,03	2,35	2,29	2,29
Rád(a) poslouchám vážnou hudbu.	1,92	1,86	1,72	1,81

Chození do kina jako socializační faktor

Návštěvy kina stále patří mezi oblíbený způsob rodinného trávení volného času. Filmy určené mladému publiku se zároveň snaží poskytnout i dostatečnou zábavu jejich dospělému doprovodu. Pro odrostlejší publikum pak sledování filmů v kině představuje podstatný způsob trávení volného času. Jak ukázala předchozí analýza, mladí lidé a studenti představují největší část pravidelných návštěvníků kina. V jakém kontextu se tento habitus utváří a objevuje?

Výzkum *Distinkce a hodnoty 2008* se mimo jiné zaměřil na retrospektivní sledování trávení volného času v dospívání dnešních třicátníků. Dotazovali jsme se jich, na jakých aktivitách přibližně ve věku 14 let participovali sami nebo spolu se svými rodiči. Do kina se svými rodiči chodilo často nebo velmi často přibližně 14 % respondentů, občas 44 %, zřídka 29 % a vůbec nikdy necelých 14 %. To ukazuje, že tato aktivita patřila v době dospívání dnešních třicátníků mezi obvyklé, byť nepravidelné činnosti. Mezi činnostmi obdobného typu byla populárnější pouze návštěva zoologické zahrady, naopak chození na sportovní akce či koncerty populární hudby bylo méně časté.

Tabulka č. 17. Obvyklost aktivit provozovaných s rodiči v době dospívání (v %).

	Velmi často	Často	Občas	Zřídka	Nikdy	N
Návštěvy zoologických či botanických zahrad	6,6	21,3	41,6	24,7	5,8	1013
Chození do kina	0,8	12,2	44,1	29,1	13,8	1015
Návštěvy kulturních akcí	1,1	13,5	37,0	35,0	13,4	1008
Návštěvy sportovních akcí (jako divák)	3,1	9,5	23,4	28,9	35,1	1007
Návštěvy koncertů populární a folkové hudby	0,4	4,3	17,8	32,9	44,6	1006

Podoba rodinného života, a tedy i socializace je podmíněna řadou sociálních faktorů. Zde se zaměříme pouze na dva, které však považujeme za velmi významné. První z nich je vzdělanostní klima, které úzce souvisí nejen s úrovní kulturního kapitálu v rodině, ale také s celkovým postavením rodiny na stratifikačním žebříčku. Zde je patrné, že rodiče chodili s dětmi do kina spíše ve vzdělanějších rodinách. Zároveň ale data ukazují, že v tomto smyslu není rozdíl mezi rodiči s maturitou a s vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č. 18. Chození do kina s rodiči v době dospívání podle vzdělanostního klimatu rodiny (v %). Poznámka: Vzděláním je míněno nejvyšší dosažené vzdělání alespoň jednoho z rodičů.

Návštěva kina / Vzdělání	Velmi často nebo často	Občas	Zřídka	Nikdy	N
ZŠ	4,2	16,7	41,7	37,5	48
SŠ bez maturity	10,7	38,6	33,0	17,7	440
SŠ s maturitou	16,5	49,7	25,9	7,9	382
VŠ	15,6	54,9	22,1	7,4	122
Celkem	13,2	43,9	29,3	13,6	992

Druhým významným sociálním faktorem je místo bydliště. Přestože podoba života na venkově a ve městech je do značné míry podobná, stále zde existují významné rozdíly i s ohledem na dostupnost kulturní infrastruktury. Společné návštěvy kina s rodiči byly rozšířenější u respondentů z malých i velkých měst než z venkovských obcí.

Tabulka č. 19. Chození do kina s rodiči v době dospívání podle velikosti místa bydliště (v %). Poznámka: Kategorie místa bydliště je definována populační velikostí obce, kde respondent bydlel ve 14 letech: vesnice – do 2000 obyvatel, město – od 2000 do 90 000 obyvatel, velké město – více než 90 000 obyvatel.

Návštěva kina / Místo bydliště	Velmi často nebo často	Občas	Zřídka	Nikdy	N
Vesnice	7,9	30,3	36,2	25,6	254
Město	14,5	47,4	27,9	10,2	519
Velké město	15,4	52,6	24,4	7,7	234
Celkem	13,0	44,3	29,2	13,5	1007

Vzhledem k úzkému vztahu mezi vzděláním a místem bydliště je vhodné rozlišit oba uvedené faktory. Oba vlivy jsou do značné míry nezávislé a jejich působení se doplňuje. To znamená, že vzdělanostní klima v rodině i odlišná podoba života (či dostupnost infrastruktury) v menších obcích s sebou nesly rozdíly v navštěvování kina.

Tabulka č. 20. Podíl respondentů, kteří v době dospívání chodili s rodiči do kina alespoň „občas“ podle velikosti místa bydliště a vzdělanostního klimatu rodiny (v %). Poznámka: Viz poznámka u tabulky 12.

Vzdělání / Místo bydliště	Bez maturity	Maturita nebo vysokoškolské	Celkem
Vesnice	32	48	39
Město	54	69	62
Velké město	50	77	67
Total	47	67	57

Zároveň je třeba mít na paměti, že analyzovaná data zachycují situaci dnešních třicátníků, přesněji generaci, která dospívala nejpozději začátkem 90. let. Významná proměna podoby a přístupnosti kin i možnost domácího sledování filmů jistě musela významně zasáhnout do současné role filmového diváctví v socializaci dnešní mládeže.

Závěry

Jak můžeme na základě zpracovaných dat zodpovědět na naše úvodní otázky? Předně je možno říci, že teorie individualizace se nezdá být příliš vhodná k popisu (české) reality. Návštěvníky kina totiž nenacházíme ve všech společenských skupinách stejně pravděpodobně. Existuje poměrně silná vazba mezi vzděláním respondenta a návštěvou kina. Existuje také pozitivní vztah ke statusu rodičů respondenta. Potvrdil se Bourdieuhovo předpoklad o existenci vztahu mezi pozicí ve stratifikačním systému (a to jak pozicí ro-

dičů, tak i samotného respondenta) a znalostmi týkajícími se filmu. Z dat je možné vyčíst i indicie svědčící pro pouze mírnou podporu teorie kulturní všežravosti v oblasti filmu (tedy, že vzdělanější a výše postavení lidé „konzumují“ všechny typy kulturní produkce, zatímco ti níže postavení jsou v „konzumaci“ kultury obecně málo aktivní, a pokud se již něčemu věnují, pak jde pravděpodobně pouze o kulturu masovou). Nemáme bohužel dotazníková data, která by podrobněji vypovídala o tom, na jaké filmy lidé chodí,²⁵⁾ takže tento závěr zakládáme pouze na analýze žánrů sledovaných v televizi. Pokud se jedná o vliv socializace v rodině původu na pozdější kulturní aktivity, preference i znalosti, zjistili jsme, že kromě samotného statusu rodičů mají vliv i aktivity prováděné v rodině, a to jak ty prováděné samotným respondentem, tak i ty, kterých se účastnili jeho rodiče. Velmi výrazný vliv má ovšem i věk respondenta a také to, zda žije spíše v menším sídle, nebo ve městě.

*Text vznikl v rámci projektu Sdílené hodnoty a normy chování
jako zdroj posilování sociální koheze a překonávání negativních dopadů
sociální diferenciace v ČR, Národní program výzkumu II MŠMT (evid. č. grantu 2D06014).*

PhDr. Martin Vávra (1979)

Autor vystudoval sociologii na FSV UK v Praze. V současné době studuje v doktorském studiu na téže fakultě. Pracuje v Sociologickém ústavu AV ČR v. v. i. a také na FSV UK v Centru pro sociální a ekonomické strategie. Pohybuje se zejména na poli výzkumu hodnot ve společnosti a metodologie dotazníkových šetření.

(Adresa: martin.vavra@soc.cas.cz)

Mgr. Tomáš Čížek (1980)

Vystudoval sociologii na FSV UK v Praze. V současné době studuje doktorský program na téže fakultě. Pracuje v Sociologickém ústavu AV ČR v. v. i. Od roku 2009 spolupracuje s týmem hodnotových výzkumů Centra pro sociální a ekonomické strategie FSV UK. Věnuje se problematice sociologie města, archivace sociologických výzkumů a historie sociologie, zejména v českých zemích.

(Adresa: tomas.cizek@soc.cas.cz)

Mgr. et Mgr. Ondřej Špaček (1983)

Vystudoval sociologii na FSV UK a sociální geografii na PřF UK. Je asistentem na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze a postgraduálním studentem na katedře sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Věnuje se sociologii města, vztahu sociálních nerovností a životního stylu a kvantitativním metodám sociologického výzkumu.

(Adresa: ondrej.spacek@fhs.cuni.cz)

Citované filmy a seriály:

Esmeralda (Karina Duprez, Marta Luna, Beatriz Sheridan, 1997), *Manuela* (Carlos Escalada, Rodolfo Hoppe, 1991), *Ordinace v růžové zahradě* (různí tvůrci, 2005–?), *Plameny vášně* (Pasión de gavilanes; Ricardo Suárez, Ramírez Rodrigo Triana, 2003), *Pojišťovna štěstí* (Jiří Adamec, 2004), *Ostře sledované vlaky* (Jiří Menzel, 1966), *Rodinná pouta* (různí tvůrci, 2004), *Skřivánci na niti* (Jiří Menzel, 1969), *Slavnosti sněženek* (Jiří Menzel, 1983), *Rozmarné léto* (Jiří Menzel, 1967), *Ulice* (různí tvůrci, 2005–?).

25) To samé platí i pro specifické postoje k filmu a také pro znalosti, které se filmu týkají.

Příloha

Tabulka č. 21. Výsledky faktorové analýzy možností trávení volného času v dětství. Zdroj: Distinkce a hodnoty 2008.

	Vysoká kultura	Kulturní akce	Aktivní rodičovství	Sportovní	Televizní
Počet knih	0,69	0,01	0,10	0,00	-0,08
Četba knih (otec)	0,64	-0,03	0,12	0,17	0,07
Četba knih (matka)	0,59	-0,02	0,29	0,07	0,07
Populární koncerty (spolu)	-0,21	0,79	0,04	0,12	0,02
Umělecké aktivity (spolu)	0,02	0,68	0,12	-0,06	-0,11
Kulturní akce (spolu)	0,01	0,66	0,28	0,05	0,00
Divadla, koncerty (matka)	0,43	0,61	-0,23	0,17	0,03
Divadla, koncerty (otec)	0,43	0,55	-0,21	0,17	-0,02
Chození do kina (spolu)	-0,11	0,49	0,39	0,04	0,10
Společenské hry (spolu)	0,08	0,00	0,66	0,11	0,08
ZOO (spolu)	0,00	0,13	0,65	0,14	-0,01
Výlety (spolu)	0,11	0,11	0,60	0,18	0,00
Čtení pohádek	0,23	0,05	0,57	-0,04	0,02
Hra a zajímavé věci (spolu)	0,01	0,07	0,56	0,20	-0,04
Povídali si o knihách (spolu)	0,26	0,37	0,47	-0,15	-0,03
Četba knih (samo)	0,38	0,19	0,43	-0,29	-0,05
Sportování (otec)	0,21	-0,02	-0,04	0,79	0,01
Sportování (spolu)	-0,07	0,06	0,28	0,75	-0,05
Sportování (matka)	0,23	0,12	-0,07	0,66	-0,07
Sportovní diváctví (spolu)	-0,29	0,11	0,29	0,60	0,00
Sledování TV (matka)	0,02	-0,11	0,02	-0,05	0,79
Sledování TV (otec)	0,06	-0,07	0,00	-0,01	0,77
Sledování televize (samo)	-0,05	0,15	-0,21	-0,02	0,71
Sledování TV, poslech hudby (spolu)	0,00	0,02	0,24	0,02	0,62
Vysoká kultura	1	0,31	0,26	0,13	-0,03
Kulturní akce		1	0,39	0,35	-0,04
Aktivní rodičovství			1	0,24	0,04
Sportovní				1	-0,03
Televizní					1

SUMMARY

THE CZECH CINEMAGOER

A Sociological Characterization Based on Quantitative Surveys

Martin Vávra – Tomáš Čížek – Ondřej Špaček

The paper presents a sociological description of Czech cinemagoers (both contemporary and those of the late 1970s and early 1990s) based on survey research. The text is theoretically inspired by three concepts of relations between the social structure and cultural consumption. The first concept is that of homology between one's position in the social structure and culture. The second is the theory of cultural omnivorousness explaining the way in which one's position in the social structure influences his or her taste and consumption. The third theoretical concept is the theory of individualization, which denies the existence of any kind of relation between the social structure and attitudes toward culture or cultural consumption. Data reveal that Czech film spectatorship is relatively closely tied to social structure, both vertical (defined by variables such as education or profession) and horizontal (determined predominantly by age, gender and geographical location). Apart from their social position, respondents are significantly influenced by the character of their families (e. g. whether their parents are university-educated). The results contradict the theory of individualization.

Translated by Jan Hanzlík